

Maarit Rantamäki

TESTAMENTTI, AVOPUOLISON JÄÄMISTÖOIKEUDELLINEN
TURVA

Liiketalouden koulutusohjelma
Yritysjuridiikan suuntautumisvaihtoehto

2012

TESTAMENTTI, AVOPUOLISON JÄÄMISTÖOIKEUDELLINEN TURVA

Rantamäki, Maarit
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Joulukuu 2012
Ohjaaja: Kuohukoski, Minna
Sivumäärä: 41
Liitteitä: -

Asiasanat: avoliitto, perinnöt, testamentti

Opinnäytetyö käsitteli avopuolison perintöoikeudellista asemaa. Opinnäytetyö selvitti lainsäädännön vaikutuksia avopuolison oikeudelliseen asemaan avopuolison kuollessa ja sitä, miten keskinäisellä testamentilla voitiin vaikuttaa avopuolison perintöoikeuteen.

Avoliittolaki (Laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta 26/2011) toi muutoksia avopuolisoiden oikeudelliseen asemaan avoliiton päättyessä. Lakia sovelletaan ainoastaan lakisääteisiin avoliittoihin avoliiton päättyessä. Lain ulkopuolelle jääviin avoliittoihin sovelletaan edelleenkin muita siviilioikeudellisia säännöksiä. Avoliittolaki ei muuttanut avopuolison asemaa perillisenä.

Opinnäytetyössä selvitettiin keskinäisen omistusoikeustestamentin ja käyttöoikeustestamentin tuomat mahdollisuudet avopuolisoiden välisen aseman turvaamisessa. Ilman testamenttia avopuoliso ei peri eikä hänellä ole kuolinpesän osakkaan asemaa, eikä voi osallistua pesän hallintaan. Testamentin jakaminen saajan osakkuusaseman mukaan on merkittävä, sillä se vaikuttaa avopuolison oikeuteen hallita kuolinpesää ja osallistua kuolinpesän päätöksen tekoon. Keskinäinen testamentilla avopuolisot turvaavat keskinäisin määräyksin avopuolison aseman avopuolison kuoltua. Testamentin muut määräykset kertovat millaisen omistusoikeuden avoleski voi saada omaisuuteen.

THE WILL AND THE LEGAL STATUS OF A SURVIVING COHABITING PARTNER UNDER THE LAW OF INHERITANCE

Rantamäki, Maarit

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Business Administration

December 2012

Supervisor: Kuohukoski, Minna

Number of pages: 41

Appendices: -

Keywords: cohabitation, legacy, will

The thesis dealt with the status of cohabiting partners under the law of inheritance. It aimed at clarifying the effects of the law on the surviving cohabiting partner's legal status and how a mutual testament may influence a cohabiting partner's inheritance rights.

The Cohabitation Law (the Act on the Dissolution of the Household of Cohabiting Partners (26/2011)) brought about changes in the cohabiting partners' legal status. When cohabitation ends, the act applies only to statutory cohabitations. The cohabitations outside the law of cohabitation are still bound by other regulations of civil law. The cohabitation law does not change the legal status of cohabiting partners as heirs.

The thesis clarified the possibilities of mutual proprietary wills and usufruct wills in protecting the position of cohabiting partners. Without a will, the surviving cohabiting partner does not inherit the deceased partner and also does not have the rights to the estate and cannot participate in the administration of the estate. The disposition of the will according to the position of the parties involved affects the management of the estate and the parties' participation in the decision-making in the matters concerning the estate. With a mutual will, cohabiting partners insure the surviving cohabiting partner's legal status after one of the cohabiting partners has died. The other regulations in the will describe the proprietary rights of the surviving cohabiting partner on the property.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	7
2	LAKI AVOPUOLISOIDEN YHTEISTALouden PURKAMISESTA (14.1.2011/26)	8
2.1	Lain keskeinen sisältö	8
2.2	Avoliiton määritelmät	9
2.3	Avoliiton varallisuussuhteet.....	10
2.3.1	Nimiperiaate ja yhteisomistussuhde	10
2.4	Varallisuussuhteiden purkaminen	11
2.4.1	Omaisuu den erottelu lakisääteisissä avoliitoissa.....	11
2.4.2	Laissa säätelemättömien avoliittojen yhteisomistusten erottelu.....	13
2.4.3	Hyvitys	14
2.4.4	Avopuolison harkinnanvarainen avustus.....	16
3	AVOPUOLISON JÄÄMISTÖOIKEUDELLINEN ASEMA.....	17
3.1	Kuolinpesästä	17
3.2	Perimys oikeus	18
3.2.1	Lakimääräiset perilliset	19
3.2.2	Testamentinsaaja	20
3.2.3	Valtion perintösaanto.....	21
3.3	Avopuolison perimys oikeus.....	23
4	TESTAMENTTI	24
4.1	Testamentti tahdonilmaisuna	24
4.2	Testamenttiluokat.....	25
4.2.1	Yleistestamentti	26
4.2.2	Eritysjälkisäädös.....	26
4.2.3	Keskinäinen testamentti.....	28
5	AVOPUOLISOIDEN VÄLINEN KESKINÄINEN TESTAMENTTI	29
5.1	Avoliitto ja keskinäinen testamentti.....	29
5.2	Keskinäinen omistusoikeustestamentti	31
5.2.1	Avopuolison oikeudesta avopuolison jäämistöön	31
5.2.2	Avopuoliso iden väliset velkasuhteet	32
5.3	Rajoitettu omistusoikeustestamentti	33
5.3.1	Toissijais määräyksen rajoitus.....	34
5.4	Keskinäinen käyttöoikeustestamentti.....	36
5.4.1	Omistajan käyttöoikeudesta.....	37

5.5 Avopuolisoiden testamentin raukeamisesta.....	37
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	39
LÄHTEET.....	42

SYMBOLI- JA TERMILUETTELO

AVOL	Laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta 26/2011
HE	Hallituksen esitys 37/2010
HO	Hovioikeus
KKO	Korkein oikeus
PK	Perintökaari 5.2.1965/40
YhtOmL	Laki eräistä yhteisomistussuhteista 25.4.1958/180

1 JOHDANTO

Työn aihe lähti omakohtaisesta kiinnostuksesta avoliitossa asuvien perintöoikeudellisiin asioihin. Nykyisin avoliittojen määrä on myös kasvanut Suomessa tasaisesti. Suomalaisista perheistä noin 21,5 % asuu avoliitossa eli hieman yli 313 000 tuhatta, joista noin 196 000 on kahden aikuisen perustamia perheitä (Kangas 2012, 328).

Aikaisemmin avoliitossa asuviin sovellettiin varallisuus oikeudellisissa suhteissa samoja yleisiä säännöksiä, kuin toisilleen täysin tuntemattomiin henkilöihin. Vaikka 1.4.2011 voimaan tullut laki (Laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta 26/2011) toi parannuksia avopuolisoiden asemaan, niin avoliittojen osalta etenkin yllättävät kuolemantapaukset voivat johtaa taloudellisesti hankalaan asemaan, jos asiaan ei ole varauduttu.

Opinnäytetyön tavoitteena on antaa perustietoa avopuolisoiden oikeudellisesta asemasta avoliittolain- sekä toisaalta jäämistöoikeuden näkökulmasta. Opinnäytetyön tarkoitus on selvittää mitä ja millaisia muutoksia uusi avoliittolaki toi avoliittoperheisiin, sekä miten laki vaikuttaa avopuolisoiden perintöoikeuteen avopuolison kuollessa. Työn tavoite on tuottaa käyttäjälle tietoa testamentin tuomista mahdollisuuksista jäämistösuunnittelun keinona.

Tutkimusmenetelmänä toimii kvalitatiivinen tutkimus, jota tukevat lainsäädäntö ja oikeustapaukset. Koska avoliittoja koskevaa lainsäädäntöä ei ole aiemmin ollut, on avoliittojen riitatilanteissa sovellettu yleisiä siviilioikeuden periaatteita. Korkein oikeus on luonut ennakkopäätöksillä sääntöjä avoliiton omistussuhteisiin sekä perintöä koskevaa käytäntöä. Tästä syystä opinnäytetyössä käytetään oikeuden ratkaisuja, jotka koskevat ennen 1.4.2011 voimaan tullutta lakia avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta. Avopuolisoiden jäämistöoikeudellisiin asioihin käytetään perintökaaren säädöksiä.

2 LAKI AVOPUOLISOIDEN YHTEISTALOUDEN PURKAMISESTA (14.1.2011/26)

2.1 Lain keskeinen sisältö

1.4.2011 astui voimaan laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta, jota jäljempänä kutsutaan avoliittolaksi. Lakia avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta sovelletaan tilanteissa, joissa avoliitto päättyy avoeroon tai avopuolison kuolemaan (AVOL 1 §). Lain tarkoitus on selkeyttää ja parantaa avopuolisoiden oikeudellista asemaa avoliiton päättyessä, sillä avoliittoihin ei voida soveltaa avioliittolakia (234/1929), joka säättää avioliiton päättymiseen liittyviä varallisuus oikeudellisia kysymyksiä. Avoliittolakia sovelletaan taannehtivasti niihin avoliittoihin, jotka täyttävät lain määritelmän avoliitosta ja jotka eivät ole päättäneet ennen lain voimaantuloa. (AVOL 26/2011, 1 §; HE 37/2010.)

Uuden avoliittolain tavoite on edistää oikeudenmukaisuutta avoliiton aikana kertyneen omaisuuden erottelussa sekä estää perusteettoman edun saaminen toisen avopuolison kustannuksella. Laki sisältää säädökset avopuolison omaisuuden erottelusta sekä yhteistalouteen annetun panoksen hyvittämisestä avoliiton päättyessä. Uusi laki antaa mahdollisuuden hakea pesänjakajaa omaisuuden erottelun toimittamiseksi. Avoliittolaki antaa avopareille mahdollisuuden joiltakin osin sopia taloudellisista suhteistaan, ja näin poiketa lain säädöksistä. (HE 37/2010.)

Avopuolisille ei synny perintöoikeutta uuden avoliittolain myötä eikä avopuoliso saa avio-oikeutta toisen puolison omaisuuteen. Avoleski ei saa oikeutta saada taloudellista turvaa, jollei kuollut avopuoliso ole tehnyt testamenttia avopuolisonsa hyväksi. Avoliittolain mukaan avopuolisolla on kuitenkin mahdollisuus saada hyvitystä sekä tietyin edellytyksin perintökaaren mukaista avustusta. (HE 37/2010.)

Avoliittolain myötä muutoksia tehtiin myös joihinkin lakiin avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta liittyviin lakeihin. Yksi esimerkki on perintökaaren 8 lukuun tehty lisäys avopuolison oikeudesta avustukseen ja hyvitykseen tietyissä tapauksissa.

2.2 Avoliiton määritelmät

Avopuolisolla tarkoitetaan samassa taloudessa asuvia parisuhteen osapuolia, joiden yhteinen tarkoitus on elää samassa taloudessa perheenä. Avopuolisoiden välistä suhdetta kutsutaan avoliitoksi. Avoliiton tunnusmerkkinä voidaan pitää, kun parisuhteessa asuvilla henkilöillä on yhteinen talous tai he ovat muuttaneet yhteisesti hankkimaansa asuntoon. Avoliiton osapuolet voivat olla samaa tai eri sukupuolta. Avoliitto voidaan rinnastaa avioliittoon ilman juridisesti keskinäisiä oikeuksia ja velvollisuuksia. (Kangas 2012, 328-329.)

Avoliitot voidaan jakaa oikeudellisesti kahteen pääryhmään: lakisääteiset - ja erityislailla säätelemättömät avoliitot. Lakisääteisiin avoliittoihin sovelletaan avoliittolakia. Avoliittolaki määrittää avoliiton osapuoliksi ne, joiden avoliitto on kestänyt viisi vuotta tai avopuolisolla on tai on ollut yhteinen tai yhteisessä huollossa oleva lapsi. Avopuoliso ei voi myöskään olla avioliitossa. (AVOL 3 §.) Vanhempi, joka on määrätty samaa sukupuolta olevissa liitoissa lapsen oheishuoltajaksi, katsotaan kuuluvan myös avoliittolain piiriin. (AVOL 26/2011, 3 §; Aarnio & Kangas 2010, 262.)

Ne avoliitot joihin ei voida soveltaa avoliittolakia, kutsutaan erityislailla säätelemättömiksi avoliitoiksi. Näiden avopuolisoiden omaisuuden omistussuhteisiin sovelletaan yleisiä siviilioikeudellisia säännöksiä kuten esimerkiksi lakia yhteisomistuksen määräytymisestä (180/1958). (Mikkola 2010, 9.) Säätelemätön avoliitto muuttuu lakisääteiseksi avoliitoksi automaattisesti, kun lakisääteisen avoliiton tunnusmerkistö täyttyy. (Aarnio & Kangas 2010, 261.)

Avoliiton esteeksi ei muodostu avopuolisoiden asuminen opiskelun vuoksi eri paikkakunnilla tai tilanteessa, jossa avopuoliso joutuu laitoshoitoon pidemmäksi aikaa. Avoliitto purkautuu kun suhde päättyy erillään asumiseen. Lyhytaikainen yhdessä asuminen tai vaikka kimppakämpässä asuminen ei tee suhteesta avoliittoa. Avoliittolaki ei määritä avopuolisoiden vähimmäisikärajaa, mutta avoliitto alkaa kun nuorempari saa yhteisen lapsen. (Aarnio & Kangas 2010, 237-238.)

Avoliiton katsotaan olevan oikeudellisesti läheissuhde, johon jo ennen avoliittolain säätämistä liitettiin oikeusvaikutuksia. Avopuolison on katsottu olevan perittävän

läheisomainen, jolloin avopuolison omaisuus on voitu luovuttaa hakemuksesta perittävän lähiomaiselle (PK 5:2 §). Tästä lisää kohdassa valtion perintösaanto (kappale 3.2.3). (Aarnio & Kangas 2010, 249; PK 40/1965, 5:2 §.)

2.3 Avoliiton varallisuussuhteet

Avoliitolaki ei sisällä määräyksiä avoliiton omaisuuden omistussuhteista, eikä lailla ole suoria vaikutuksia omistuksen määräytymiseen (AVOL 5 §). Avoliiton omaisuuden omistussuhteet määräytyvät sekä lakisääteisissä että lain ulkopuolelle jäävissä avoliitoissa samalla tavalla. Avoliiton varallisuussuhteet rakentuvat täydelliselle omaisuuden erillisyydelle. Avopuolisot omistavat sen omaisuuden, joka hänellä oli avoliittoon mennessä tai jonka hän on avoliiton aikana saanut. (AVOL 26/2011, 5 §; Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2011, 49; Mikkola 2010, 12.)

Avoliittolaki perustuu tahdonvaltaisuuteen (AVOL 2 §). Avopuolisot voivat siis halutessaan sopia useimmista asioista toisin kuin laissa säädetään sekä tehdä vapaasti erilaisia sopimuksia keskinäisistä omaisuusjärjestelyistä. Avopuolisot voivat sopia esimerkiksi omaisuuden jakamisesta suhteen purkautuessa tai että, avoliittolain säännöksiä ei sovelleta heihin. Sopimukset on hyvä tehdä kirjallisena riitatilanteita varten. (AVOL 26/2011, 2 §; Aarnio & Kangas 2010, 264.)

Avopuolisoiden tekemillä omistuksesta kertovilla sopimuksilla on näin tärkeä merkitys avoliiton päättyessä. Sopimuksin ei kuitenkaan voida etukäteen luopua oikeudesta vaatia omaisuuden erottelua tai oikeudesta hakea pesänjakajaa (AVOL 7 §). Avopuolisot voivat milloin tahansa tehdä uuden sopimuksen ja kumota aikaisemmin tekemänsä. (AVOL 26/2011, 7 §; Aarnio & Kangas 2010, 264.)

2.3.1 Nimiperiaate ja yhteisomistussuhde

Avoliittolakia sovelletaan avoliiton päättyessä joko avoeroon tai avopuolison kuolemaan. Avoliitossa omaisuus kuuluu sille puolisolle, jonka nimiin omaisuus on hankittu tai johon hän näyttää saaneen saannon esimerkiksi ostamalla tai perintönä

(AVOL 5 §). Tällöin puhutaan ns. nimiperiaatteesta. (Aarnio & Kangas 2010, 268; AVOL 26/2011, 5 §.)

Yhteisomistussuhde syntyy avopuolisoiden hankkiessa yhteistä omaisuutta. Avopuolisot omistavat yhteisesti hankkimansa omaisuuden yhtä suurin osuuksin, ellei muuta voida osoittaa (AVOL 6 §). Kiinteän omaisuuden omistaja määräytyy pääsääntöisesti sen mukaan kenen nimissä omaisuus on. Irtaimen omaisuuden osalta sovelletaan pääsääntöisesti yhteisomistus olettaa (AVOL 6 §), sillä pidemmän ajan kuluttua on vaikea muistaa kuka on hankkinut irtaimen omaisuuden. (AVOL 26/2011, 6 §; Aarnio & Kangas 2010, 268.)

Yhteisesti hankitulle omaisuudelle voi olla vaikea määrittää omistusosuuksia ja sitä, paljonko avopuolisot ovat tuoneet varallisuutta yhteisesti hankkimaansa omaisuuteen. Jos avopuolisot eivät ole tehneet erillisiä sopimuksia avoliiton alkaessa tai sen aikana, voi omaisuuden omistussuhteiden selvittely olla monimutkaista kuten seuraavassa oikeustapauksesta osoittaa.

KKO 1985 II 167. Avoliitossa elävät henkilöt olivat ostaneet yhteiseksi omaisuudeksi huoneiston hallintaan oikeuttavat osakkeet asunto-osakeyhtiössä suorittamalla kauppahinnan niillä varoilla, jotka he kumpikin olivat erikseen saaneet myymällä aiemmin yksin omistamansa asunto-osakeyhtiön osakkeet. Kun muuta ei ollut näytetty sovitun, oli kummankin osuus yhteisomaisuudesta määrättävä suoritettujen rahoitusten suhteessa. Ään.

2.4 Varallisuussuhteiden purkaminen

2.4.1 Omaisuuden erottelu lakisääteisissä avoliitoissa

Avoliittolaki on osittain tahdonvaltaista. Tällä tarkoitetaan sitä, että kaikesta ei voida sopia toisin kuin laissa on säädetty (AVOL 2 §). Avopuoliso tai kuolleen avopuolison perilliset eivät voi luopua oikeudestaan vaatia omaisuuden erottelua tai oikeudesta hakea pesänjakajaa omaisuuden erottelun toteuttamiseksi. (AVOL 26/2011, 2 §; HE 37/2010.)

Avopuolisoiden omaisuuden erottelemiseen sovelletaan avoliittolakia. Omaisuuden erottelussa tarkoituksena on erottaa avopuolisoiden omaisuudet toisistaan. Lähtökohdaisesti kumpikin avopuoliso pitää oman omaisuutensa. Vaadittaessa omaisuus on eroteltava sekä yhteisomistussuhteet on purettava (AVOL 4 ja 5 §). Puolisoiden väliset sopimukset helpottavat omaisuuden erottelua. (HE 37/2010.) Avoliiton päättyessä kuolemaan kutsutaan omaisuuden erottelua jäämistöerotteluksi. (AVOL 26/2011, 4-5 §; Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2011, 48.)

Mikäli avopuolisoiden omaisuuden omistussuhteet eivät ole selvitettävissä, katsotaan avopuolisoiden omistavan irtaimen omaisuuden yhteisesti (AVOL 6 §). Irtaimen omaisuuden omistaja voidaan joissain tilanteissa päätellä. Kuten esimerkiksi työkalupakin voisi olettaa kuuluvan avomiehelle tai rintakorun avovaimolle. (AVOL 26/2011, 6 §; Mäkelä 2012, 199; Aarnio & Kangas 2010, 268.)

Avopuolisolla on oikeus siihen osuuteen, jonka hän omistaa. Jos avopuolisoiden omistussuhde ei mene tasan, on se hyvä merkitä kauppa- tai muuhun asiakirjaan. Tällöin esimerkiksi avopuolison kuoleman jälkeen on helpompi selvittää kenen omaisuudesta on kyse. Ongelmallisia tilanteita syntyy kun omaisuus on toisen nimissä, vaikka myös toinen avopuoliso olisi osallistunut omaisuuden rahoitukseen. Jos omistussuhteet eivät vastaavat totuutta, avopuolison on osoitettava tämä. (Norri 2010, 61; Aarnio & Kangas 2010, 253.)

Korkeimman oikeuden ratkaisussa ilmenee KKO 1992:48, että yhteisomistustarkoituksen näyttäminen on omistuksen vahvistamisen edellytys.

KKO 1992:48. A ja B olivat avoliittonsa aikana hankkineet ajoneuvot yhteiseen lukuun käyttäen kummankin varoja autojen maksamiseen. Tämän vuoksi vahvistettiin, että A ja B omistivat ajoneuvot yhteisesti, vaikka ne oli rekisteröity B:n nimiin. B:n otettua ajoneuvot hallintaansa avoliiton päätyttyä hän oli velvollinen suorittamaan A:lle korvausta ajoneuvon arvonalennuksesta ja A:n käytön estymisestä.

Avoliittolain myötä avopuoliso voi hakea pesänjakajaa käräjäoikeudelta omaisuuden erottelua varten (AVOL 7 §). Omaisuuden erottelun vaatimiselle ei ole asetettu avo-

liittolaissa vanhentumisaikaa. Tällöin voi syntyä tilanteita, joissa avopuoliso tai kuolleen avopuolison perilliset voivat vaatia vielä vuosien kuluttua itselleen sellaista omaisuutta, joka on jäänyt entisen tai hänen oikeudenomistajiensa hallintaan. (Aarnio & Kangas 2010, 266.) Todisteena erottelusta on hyvä laatia omaisuuden erottelukirja (AVOL 7 §). Sen pitää täyttää perintökaaren (40/1965) asettamat muotovaatimukset, kuten sopimuksen tulee olla osapuolten allekirjoittama ja kahden esteettömän todistajan oikeaksi todistama (PK 23:9 §). (AVOL 26/2011, 7 §; Lötjönen 2010, 1338; HE 37/2010; PK 40/1965, 23:9 §.)

2.4.2 Laissa säätelemättömien avoliittojen yhteisomistusten erottelu

Lakia eräistä yhteisomistussuhteista (180/1958) voidaan soveltaa avoliittolain piiriin kuulumattomien avopuolisoiden yhteisomistussuhteisiin. Pääsääntö avoliitossa on, että avoliiton päättyessä omaisuus jaetaan sen mukaan, kenen nimissä omaisuus on. Yhteisesti omistetun varallisuuden omistusosuus jakautuu omistuksen mukaisesti. Jos omistusosuudet yhteisen omaisuuden osalta ei ole tiedossa, katsotaan yhteisomistuslain 2 §:ssä avopuolisoiden omistavan hankitun omaisuuden yhtä suurin osuuksin. (HE 37/2010; YhtOmL 180/1958, 2 §.)

Omaisuuden yhteisomistussuhteiden purkamiseen avoliiton aikana sovelletaan lakia eräistä yhteisomistussuhteista (180/1958). Lain 2 §:ssä sanotaan, että yhteisomistajan oikeudet ja velvollisuudet määräytyvät heidän osuuksiensa mukaisesti. Kunkin yhteisomistajan on katsottava omistavan määräosuuden yhteisestä esineestä. Osuudet ovat samansuuruiset, jollei muuta ilmene. Milloin esine on luovutettu vastiketta vastaan taikka vaihdettu, kuuluu kullekin yhteisomistajalle hänen osuuttaan vastaava osa luovutushinnasta tai vaihdossa saadusta esineestä. (YhtOmL 180/1958, 2 §.)

Avopuolisoiden yhteisen omaisuuden yhteisomistussuhteen purkaminen voi tapahtua joko tekemällä sitä koskeva jakosopimus tai tuomioistuin määrää omaisuuden myytäväksi. Yhteisomistussuhde puretaan jakamalla esine omistajien kesken. Mikäli sopimusta omaisuuden jaosta ei synny, voi avopuoliso hakea yhteisomistussuhteen purkamista oikeuden kautta. Jos esineen jakaminen ei ole mahdollista tai jakaminen aiheuttaisi suhteettoman kalliita kustannuksia tai alentaisi merkittävästi esineen ar-

voa, voidaan oikeudelta vaatia yhteisomistussuhteen purkamista varten määräystä omaisuuden myymiseksi (YhtOmL 9 §). Huomioitavaa on, että yhteisomistaja voi vapaasti määrätä omasta omistusosuudestaan esimerkiksi luovuttamalla osuutensa edelleen (YhtOmL 3 §). (Gottberg 2010, 71; YhtOmL 180/1958, 3 ja 9 §.)

2.4.3 Hyvitys

Avoliittolaissa säädetään avopuolison oikeudesta saada perusteettoman edun palautusta eli hyvitystä. Avopuoliso voi tietyin edellytyksin saada hyvitystä yhteistalouteen antamastaan panoksesta. Hyvitettäväksi ei tulisi kuitenkaan oman omaisuuden eteen annettu panos. Panos voi olla yhteistalouteen tehty työ tai varojen käyttö yhteiseen talouteen tai sijoitus toisen avopuolison omistamaan omaisuuteen tai muu näihin verrattava toiminta (AVOL 26/2011, 8 §). Alla on korkeimman oikeuden ratkaisu toisen omaisuuteen sijoitetun varojen korvaamisesta tilanteessa, jossa toinen avopuoliso kotiin jäämällä antaa toiselle mahdollisuuden kartuttaa omaisuuttaan.

KKO:1993:168. A:n ja B:n pitkään jatkuneen, välirikoon päättyneen avoliiton aikana A oli käyttänyt ansiotulonsa perheen elatukseen ja toiminut kodissa perheen hyväksi. Sen lisäksi, että A oli näin osallistunut lastensa elatukseen, hän oli osaltaan mahdollistanut B:n kiinteistön ja perheen asuntona käytetyn omakotitalon hankkimisen. A:n asumista kodissaan ei pidetty riittävänä vastikkeena hänen toimistaan B:n omaisuuden kartuttamiseksi eikä ollut pääteltävissä, että A olisi tarkoittanut kartuttaa B:n omaisuutta siinä tapauksessa, että avoliitto päättyi välirikoon. A:lla katsottiin olevan oikeus saada kohtuullinen korvaus panoksestaan B:ltä.

Hyvityksen saaminen edellyttää, että yhteistalouteen panostaminen johtaisi perusteettoman edun saamiseen toisen kustannuksella. Oikeutta hyvitykseen ei ole, jos panoksena annetusta koitunut etu on olosuhteet huomioon ottaen vähäinen. (Mäkelä 2012, 200-201.)

Perusteettoman edun palauttamisen edellytykseksi on asetettu kolme tekijää, jotta hyvitystä voidaan maksaa:

- 1) Edun saaminen

- 2) Etu tulee olla perusteeton
- 3) Hyötyminen toisen kustannuksella (Mäkelä 2012, 200-201).

Hyvitys ei tasaa avopuolisoiden omistussuhteita. Yksinomaan avopuolisoiden erisuuriset omaisuudet eivät oikeuta hyvitykseen. Mikäli omaisuutta on annettu erottelussa tai hyvitys tilanteessa enemmän kuin avopuoliso olisi ollut velvollinen antamaan, voidaan ne peräyttää takaisin konkurssipesästä annetun lain nojalla (AVOL 11 §). (Aarnio & Kangas 2010, 270-277; AVOL 26/2011, 11 §.)

Yhteistalouden hyväksi annettujen panosten hyvittämisestä voidaan sopia joko ennen avoliittoa tai sen aikana. Oikeus hyvitykseen siirtyy avopuolison kuoleman jälkeen kuolleen avopuolison perillisille. Hyvitysvaatus voidaan kohdistaa myös heihin. (Mäkelä 2012, 200-201.) KKO:n tapauksessa käsitellään kuolleen avopuolison perilliselle esitettyä vaatimusta perusteettoman edun palautuksesta.

KKO:2010:66. Avopuolisot A ja B olivat ostaneet kiinteistön käytettäväksi heidän yhteisenä kotinaan. Lainhuuto kiinteistöön oli myönnetty puoliksi kummallekin, vaikka A oli rahoittanut valtaosan kauppahinnasta. Tästä syystä A vaati B kuoltua B:n kuolinpesää suorittamaan hänelle perusteettoman edun palautusta. Avopuolisoiden tarkoituksena oli ollut, ettei kyseistä velkaa makseta avoliiton jatkuessa. B:n kuolinpesän osakkaat vaativat kanteen hylkäämistä saatavan vanhentumisen johdosta. Korkein oikeus totesi että vanhentumislain tarkoittama aika ei ollut umpeutunut ennen maksuvaatimuksen esittämistä. Näin B:n kuolinpesän osakkaat joutuivat suorittamaan A:lle perusteettoman edun palautusta.

Jos hyvityksestä ei päästä sopuun, voidaan omaisuuden erottelemiseksi hakea pesänjakajaa (AVOL 9 §). Pesänjakaja päättää omaisuudelle tehdyn erottelun jälkeen mahdollisesta hyvityksestä. Hyvitysvaatus voidaan viedä myös suoraan käräjäoikeuden ratkaistavaksi jos pesänjakajaa ei ole haettu. Avopuolisolle määriteltävä hyvitys perustuu kokonaisvaltaiseen harkintaan puolisoitten panoksesta yhteistalouden hyväksi. Avopuolisolle voidaan maksaa jokin rahamääräinen korvaus, mutta hänelle ei voida myöntää omistusoikeutta toisen puolison esineeseen. (AVOL 26/2011, 9 §; Mäkelä 2012, 200.)

Hyvitystä voidaan saada avoliittolain nojalla

- 1) sopimalla hyvityksestä
- 2) tekemällä hyvitystä koskeva vaatimus omaisuuden erottelua varten määrätylle pesänjakajalle
- 3) nostaa erilliskanne hyvitysvaateen käsittelemiseksi. (HE 37/2010.)

Hyvitystä on vaadittava tietyssä ajassa, jotta oikeus hyvitykseen ei raukea. Avopuolison kuoleman tai erilleen muuton jälkeen oikeus hyvitykseen raukeaa kolmen vuoden kuluessa. Jos omaisuus on eroteltu, oikeus vaatia hyvitystä raukeaa kuuden kuukauden kuluessa. (HE 37/2010.)

Avoliittolain ulkopuolelle jäävät avoparit voivat vaatia myös hyvitystä. Vaatimus hyvityksestä voidaan esittää käräjäoikeudelle, mikäli hyvityksestä ei päästä sopusu. Pesänjakajaa voivat hakea vain avoliittolain piiriin kuuluvat avopuolisot. (Norri 2010, 68-70.)

2.4.4 Avopuolison harkinnanvarainen avustus

Perintökaaren (40/1965) 8 luvun 2 ja 8 §:ssä säädetään avopuolison mahdollisuudesta saada tietyin edellytyksin avustusta tai hyvitystä. Jäämistöoikeudellista avustusta voidaan antaa vain avoliittolain piiriin kuuluville avopuolisoille, joten erityisesti lyhyessä avoliitosta lapsettomaksi leskeksi jäänyt avopuoliso jää ilman avustusta (Aarnio & Kangas 2010, 421).

Avustusta voidaan antaa avopuolison toimeentulon heikentyessä avopuolison kuoleman vuoksi ja se on tarpeen toimeentulon turvaamiseksi (PK 8:2 §). Harkinnanvarainen avustus annetaan jakamattomasta kuolinpesästä. Avustusta harkittaessa huomioidaan avustuksen kokonaistarve ja jäämistön arvo. Avustuksen tarvetta ja määrää harkittaessa huomioidaan esimerkiksi avolesken mahdollisuudet turvata toimeentulonsa omalla varallisuudellaan sekä ansio- ja muilla tuloillaan. (PK 8:2 §.) Avopuolison raskaus ei oikeuta avustukseen avopuolison kuollessa, jos avoliitto ei täytä avoliittolain kriteerejä. Avustus voidaan antaa rahana, muuna omaisuutena tai esimerkiksi määräaikaisena käyttöoikeutena avopuolisoiden käyttämään asuntoon. Ikääntyneen

avopuolison kohdalla avustus voitaisiin antaa myös eliniäksi. (PK 40/1965, 8:2 §; Lötjönen 2010, 1338-1339.)

Perintökaaren mukaista avustusta ja hyvitystä pidetään perintönä saatuna omaisuutena (Puronen, S. 2008, 58). Perintökaaren mukaista avustusta on vaadittava viimeistään perinnönjakoissa. Ellei perinnönjakoa ole toimitettava, avustusta on vaadittava avopuolisoiden omaisuuden erottelussa (PK 8:8 §). Varmistaakseen pitempään elävän avopuolison saavan jotakin kuolleen osapuolen jäämistöstä tai saadakseen jäädä asumaan yhteiseen kotiin, on avopuolisoiden tarpeen tehdä testamentti. (PK 40/1965, 8:8 §; Lötjönen 2010, 1338-1339.)

Avopuolison tekemä testamentti ei estä avoleskeä saamasta kuolinpesästä annettavaa avustusta (PK 8:6.1 §). Joissakin tilanteissa avustuksen antaminen avopuolisolle voi johtaa siihen, että rintaperillisen oikeus lakiosaan väistyy. Lakiosalla turvataan rintaperillisille tietty vähimmäisosuus perinnöstä. Lakiosa on puolet perintöosuudesta (PK 7:1 §). Jos vainaja on testamentannut koko omaisuutensa Z:lle ja hänellä on lapset Y sekä Ä. Kummallakin lapsella on oikeus saada pesästä yksi neljäsosa ja testamentin saajalle jää puolet. (Lindholm 2010, 20.) Rintaperilliset ovat aina oikeutettuja lakiosansa vaikka omaisuus on määrätty testamentilla muille kuin rintaperillisille. (PK 40/1965, 7:1 §, 8:6:1 §; Kangas 2012, 346; Kaisto & Lohi 2008, 351.)

3 AVOPUOLISON JÄÄMISTÖOIKEUDELLINEN ASEMA

3.1 Kuolinpesästä

Henkilön kuollessa syntyy kuolinpesä, joka hallinnoi perinnönjättäjän omaisuutta perinnönjakoon saakka. Tästä syystä kuolinpesän osakkaiden tunnistaminen on tärkeää. Perintökaareissa on lueteltu kuolinpesän osakkaat, joita ovat lakimääräiset perilliset, eloonjäänyt puoliso avio-oikeuden nojalla ja yleistestamentin saaja. Kuolinpesän osakas voi menettää asemansa osakkaana jos hänet on tehty perinnöttömäksi testamentissa. Pesän osakkaan oikeuden riitauttaminen esimerkiksi testamenttia moittimalla ei poista osakkaan oikeutta eikä velvollisuutta kuolinpesän hallintoon, vaan

testamentinsaaja on moiteprosessin ajan pesän osakas. (PK 18:1 §.) (Norri 2010, 311- 313; PK 40/1965, 18:1 §.)

Kuolinpesän osakkaat muodostavat yhteishallinnon. Sen tulee yhteisesti hallita ja määrätä kuolinpesän omaisuudesta (PK 18:2 §). Yhteishallinnon tavoite on pesän selvittäminen ja jakokuntoon saattaminen. Käytännössä kuolinpesän selvittäminen tarkoittaa kuolinpesän osakkaiden ja vainajan omaisuuden selvittämistä. Kuolinpesän tekemät päätökset pitää olla yksimielisiä. Jos yksimielisyyttä ei saavuteta, voi kukin osakas hakea tuomioistuimelta pesänselvittäjän määräämistä. Kuolinpesän yhteishallinto toimii perittävän kuoleman ja perinnönjaon välisenä aikana. Perinnönjaon suorittamisen jälkeen kuolinpesä purkautuu. Kuolinpesää ei synny tai se lakkaa jos kuolinpesässä on vain yksi osakas. (PK 40/1965, 18:2 §; Malanin 2010, 21; Norri 2010, 311-312.)

3.2 Perimisoikeus

Perintökaaren säädös vuodelta 1734 (Norri 2010, 81.):

”Jos niin onnettomasti käy, että ne, jotka ovat toistensa perillisiä, kuolevat so-
taan, vedenvaaraan, ruttoon tahi muuhun sellaiseen, eikä tiedetä, kuka jäljem-
mäksi on elänyt, periköön kunkin hänen lähimmät sukulaisensa.”

Kuoleman johdosta tapahtuvaa omaisuuden omistajanvaihdoksesta säädetään perin-
töoikeudessa, jonka keskeisimmät säännökset on koottu perintökaareen (1965/40).
Sen säädökset pohjautuvat vanhaan vuodelta 1734 olevaan lakiin. Nykyinen perintö-
kaari kumosi siis aiemman samannimisen kaaren. Vanhoja lakeja on kuitenkin käy-
tetty vielä 1960 luvulla. Jos esimerkiksi perittävä oli kuollut ennen 1.1.1966, määräy-
tyi lakimääräinen perimysjärjestys vuoden 1734 lain perintökaaren mukaisesti.
(Aarnio & Kangas 2009, 64)

Perintösaannon perittävän omaisuuteen voi saada joko lakimääräisenä perimyksenä
eli perintönä tai testamentin nojalla. Lakimääräinen perimys korostaa perheen ja su-

vun asemaa, kun taas testamenttiperimys korostaa testamentintekijän itsemääräämisvaltaa. (Mäkelä 2012, 164.)

Perintökaari asettaa perinnön saamiselle tiettyjä edellytyksiä. Perintökaaresta löytyy laillinen perimysjärjestys, jonka nojalla siirtyvä omaisuus jaetaan lakimääräisen perimyksen mukaisille perillisille (PK 2). Perimysjärjestyksen perustana on sukulaisuus ja lähin perillinen on aina ensisijaisesti oikeutettu perintöön. Perintö on se omaisuus, joka siirtyy lain nojalla perintökaarissa määrätuille lakimääräisen perimyksen mukaisille perillisille. Perintöön oikeutettuja ovat ne perilliset, jotka elävät perittävän kuolinhetkellä. Myös lapsi, joka on siitetty ennen vainajan kuolemaa voi saada perillisaseman (PK 1:1 §). Perillisen kansallisuudella ei ole merkitystä perinnön saamiseen, sillä ulkomaalaisilla on samat oikeudet kuin suomalaisillakin (PK 1:3 §). (Aarnio & Kangas 2010, 281-288; PK 40/1965, 1:1 §, 1:3 §, 8.)

Perinnön tai testamentin saannin esteitä on esimerkiksi kun perillinen on tahallaan hävittänyt (PK 15:1 §) tai salannut perittävän testamentin (PK 15:2 §) tai ollut osallisena hävittämässä tai salaamisessa (PK 15:3 §). Perintöoikeuden voi menettää myös jos sitä ei ota vastaan säädetyssä ajassa (PK 16:1 §.) Rintaperillinen voidaan tehdä perinnöttömäksi, jos perillinen on tahallisella rikoksella syvästi loukannut joko perittävää tai eräitä hänen läheisiään, tai perillinen on viettänyt jatkuvasti kunniantonta tai epäsiiveellistä elämää (PK 15:4 §). Perillisten ei ole kuitenkaan pakko ottaa perintöä vastaan, vaan perillinen voi luopua perinnöstä (PK 17:2 a §). (Kangas 2001, 105-106; PK 40/1965, 15:1-4 §, 16:1 §, 17:2 a §.)

3.2.1 Lakimääräiset perilliset

Laki säätelee perimysjärjestyksen. Lakisääteistä perimysjärjestyksestä kutsutaan perillispiiriksi ja se rakentuu parenteeleista (PK 2:1 §). Parenteeli jakaa sukulaiset sukulaisuuden etäisyyden mukaisesti kolmeen perillisryhmään. (PK 40/1965, 2:1 §; Norri 2010, 82.)

Perimysjärjestys on seuraava

- 1) rintaperilliset

- 2) vanhemmat ja sisarukset
- 3) isovanhemmat, sedät, enot ja tädit (Linnainmaa 2002, 14).

Lähimpään eli ensimmäiseen parenteeliin kuuluvat rintaperilliset eli perittävän lapset (PK 2:1 §). 1.1.1980 jälkeen adoptoitu ottolapsi rinnastetaan rintaperilliseksi. Ottolapsi perii ottovanhempansa, mutta ei enää nykyisin luonnollisia vanhempiaan. Lap- sen kuoltua tulevat tämän jälkeläiset hänen sijaansa. (Norri 2010, 84-89.) Vain en- simmäisessä ja toisessa parenteelissa on rajaton sijaisperimyoikeus (PK 2). Tällä tarkoitetaan sitä, että jos perillinen on kuollut ennen perittävää, tulevat kuolleen pe- rillisen jälkeläiset hänen sijaansa. Sijaan tulleet perilliset saavat aiemmin kuolleen vanhempansa osuuden. (PK 40/1965, 2.)

Esimerkiksi: A on kuollut ja hänellä on rintaperillinen B, joka on kuollut ennen A:ta. Tällöin B:n lapsi C perii A:n omaisuuden B:n jälkeen. Sijaisperimyoikeus on kui- tenkin rajattu, sillä perintöön ovat oikeutettuja ne, jotka ovat elossa perittävän kuo- linhetkellä tai sitä ennen siitettyjä ja elävinä syntyneitä (PK 1:1 §). (Norri 2010, 81- 98; PK 40/1965, 1:1 §.)

Mikäli perinnönjättäjällä ei ole rintaperillisiä tai avioleskeä, siirtyy perintö toiseen parenteeliin (PK 2:2 §). Siihen kuuluvat perittävän isä ja äiti, vainajan sisarukset sekä puolisisarukset. (Norri 2010, 84-89.) Avopuoliso ei ole perillisasemassa. Mikäli ai- emmin mainittuja perillisiä ei ole, perintö siirtyy seuraavaan parenteeliin. Kolman- nella parenteelilla perimyoikeus on isovanhemmilla, sedillä, enoilla tai tädeillä (PK 2:3 §). Serkut eivät peri. Kaukaisemmat sukulaiset on suljettu perintökaaresta (PK 2:5 §). Parenteelit ovat toistensa poissulkevia. Jos esimerkiksi ensimmäisessä paren- teelissa on yksikin siihen kuuluva elossa oleva perillinen, niin hän saa koko perinnön sulkien sitä etäisemmät parenteelit pois. (PK 40/1965, 2:3 §, 2:5 §; Mäkelä 2012, 170-171.)

3.2.2 Testamentinsaaja

Yleistestamentilla tarkoitetaan testamenttia, jolla yleistestamentin saajalle annetaan koko omaisuus tai määräosa siitä. Yleistestamentin saaja rinnastetaan perillisen oike-

usasemaan ja hän on testamenttisaannollaan kuolinpesän osakas (PK 18:1 §). Erityisjälkisäädöksen eli legaatın saajalle annetaan tietty etuus. Tällä tarkoitetaan sitä, että testamentin tekijä on määrännyt jonkin tietyn omaisuuden testamentin saajalle. Legaatın saaja ei ole kuolinpesän osakas eikä osallistu pesän hallintoon. (PK 40/1965, 18:1 §; Mäkelä 2012, 184.)

Saadakseen testamentin omaisuuden itselleen on testamenttiin nojaututtava. Tällä tarkoitetaan, että testamentti on annettava tiedoksi lähimmille perillisille antamalla jokaiselle perilliselle oikeaksi todistettu jäljennös testamentista. Testamentin tiedoksianto perillisille voidaan hoitaa haastemiehen avulla tai antaa oikeaksi todistettu jäljennös testamentista kahden esteettömän todistajan läsnä ollessa. (PK 14:4 §.) Tällöin perillinen allekirjoittaa testamenttiin kirjoitetun tiedoksisääntitodistuksen, jonka todistajat varmentavat. Rintaperillisen on vaadittava lakiosaansa testamentin tiedoksiannon jälkeen. (PK 40/1965, 14:4 §; Norri 2010, 389-391.)

Testamentin hyväksymällä perillinen on myöntää, että testamentti on tehty oikeaa menettelytapaa noudattaen ja testamentin tekijä on ollut riittävässä ymmärryksessä. Testamentin moiteaika alkaa testamentin tiedoksisäännistä. Jos perillinen on hyväksynyt testamentin tai luopunut moiteoikeudestaan, hänellä ei ole moiteoikeutta (PK 14:5 §). Testamentin saaja on kuitenkin kuolinpesän osakas moiteprosessin ajan (PK 18:1 §). (Norri 2012, 389-391; PK 40/1965, 14:5 §, 18:1 §.)

3.2.3 Valtion perintösaanto

Mikäli perittävältä ei jäänyt ketään edellä mainituista perintöön oikeutettua sukulaisista tai testamentin saajaa, siirtyy perintö tällöin lain mukaisesti Suomen valtiolle (PK 5:1 §). Perintökaaren (1965/40) 5 luvussa säädetään valtion oikeudesta perintöön. Valtionkonttori vastaa valtion perintöasioista ja sinne ilmoitetaan kirjallisesti jos vainajalla ei ole läheisiä perillisiä. (PK 40/1965, 5:1 §; Valtionkonttorin www-sivut, 2011.)

Valtio voi luovuttaa perintönä tulleen omaisuuden kokonaan tai osittain joko perittävän läheiselle tai sille kunnalle, jossa perittävä on viimeksi asunut (PK 5:2 §). Luovutus perittävän läheiselle kuten sukulaiselle tai avopuolisolle voidaan tehdä, jos

voidaan perustellusti uskoa sen vastaavan perittävän viimeistä tahtoa (PK 5:2 §). Perintöä on kuitenkin haettava kirjallisesti. Henkilön, joka katsoo olevansa vainajan läheinen, pitää osoittaa vapaamuotoisessa kirjallisessa hakemuksessaan olevansa perittävän läheinen kertomalla hakijan ja perittävän suhteesta omin sanoin. Valtionkonttori katsoo läheissuhteeksi avopuolisoiden välisen suhteen, mutta saajana voi olla kuka tahansa, jota perittävä on pitänyt itselleen läheisenä. (PK 40/1965, 5:2§; Valtionkonttorin www-sivut, 2011; Kangas 2012, 359-360.)

Seuraavassa Turun hovioikeuden ratkaisussa on pohdittu voidaanko testamentista ja siihen vetoamisesta johtuen pidättää jäämistö valtiolla.

Turun HO 13.12.1995. Tapauksessa jouduttiin vetämään rajaa valtionperinnön ja perintökaaren mukaisen toissijaisperimyksen välillä. Aviopuolisoiden keskinäisen testamentti ei sisältänyt toissijaismääräystä. Sisar oli hyväksynyt ennen vaimoaan kuolleen veljensä testamentin. Molempien aviopuolisoiden kuoltua miehen sisar katsoi olevansa pesän ainoa perillinen. Lesken hyväksi oli tehty omistusoikeustestamentti ja koska leski ei ollut tehnyt testamenttia jälkeensä eikä hänellä ollut serkkua läheisempää perillistä, katsoi valtionkonttori perinnön menevän perintökaaren 5 luvun mukaan valtiolle. Jos testamenttia ei olisi ollut eikä siihen olisi vedottu, olisi sisar perinyt lain nojalla perinyt koko pesän yksin. Koska puolisoiden testamentti rajoittui jälleenalävän turvaamiseen eikä sen tulkinta muutoinkaan toista edellyttä, voitiin perintö antaa sisarelle.

Valtio tekee päätöksen omaisuuden luovuttamisesta aikaisintaan vuoden kuluttua perinnönjättäjän kuolemasta. Jos perillisiä ei ole, voi perittävä syrjäyttää valtion tekemällä testamentin. Testamentin saajan on kuitenkin annettava testamentti tiedoksi Valtionkonttorille perunkirjoituksen jälkeen, jotta valtiolle annetaan mahdollisuus kontrolloida testamentin pätevyyttä. (Valtionkonttorin www-sivut, 2011; Kangas 2012, 359-360.)

3.3 Avopuolison perimysoikeus

Avoliittolaki (Laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta 26/2011) ei tuonut muutoksia avopuolison perintöoikeuteen. Henkilön perillisasema perustuu perittävän ja perillisen väliseen sukulaisuus-, avioliitto- tai ottolapsisuhteeseen. Tästä johtuen avopuolisolle ei synny perillisasemaa, eikä suoraan myöskään kuolinpesän osakkaan asemaa. Avoleskellä ei ole hallintaoikeutta kuolleen avopuolison omaisuuteen ilman perillis- tai kuolinpesän osakkaan asemaa. Avoleski voi olla kuolinpesän osakas vain yleistestamentin saajana. Mäkelä toteaa, ettei perintöoikeutta voida myöntää henkilöiden läheisyyden perusteella tai määrätä sopimuksin, vaikka se tuntuisi oikeudenmukaiselta ja kohtuulliselta. (Kangas 2012, 345-347; Mäkelä 2012, 125.)

Avolesken asema on avoliiton päättyessä kuolemaan, huomattavasti heikompi kuin avioliitossa. Avoliitoin ei sovelleta perintöoikeuden säännöksiä. Avopuolisot eivät peri toisiaan. Kuolleen avopuolison perintö menee hänen lapsilleen tai jollei lapsia ole, vainajan vanhemmille tai sisaruksille perintökaaren mukaisesti. Eloonjäänyt puoliso pitää oman omaisuutensa, sillä avoliitossa ei synny avio-oikeutta jonka pohjalta omaisuutta voitaisiin tasata. Avopuolisoiden yhteiset lapset perivät vanhempansa, mutta avoleski pitää oman omaisuutensa ja lapsi perii vainajan koko omaisuuden. (Norri 2012, 61.)

Jos avopuolisot ovat olleet aiemmin naimisissa keskenään, eikä ositusta heidän välillään ole vielä toimitettu, voi avoleski olla kuolleen avopuolisonsa kuolinpesän osakas. Muussa tapauksessa avopuoliso on kuolinpesän osakas vain yleistestamentin saajana. Avopuolisot voivat tehdä joko keskinäisen testamentin tai molemmat avopuolisot voi tehdä toisen hyväksi erillisen testamentin. (Aarnio ym. 2011, 44.)

4 TESTAMENTTI

4.1 Testamentti tahdonilmaisuna

Perintökaaressa ei ole määritelty testamentin eli jälkisäädöksen käsitettä. Testamentti on asiakirja jonka tarkoituksena on määrätä perittävän omaisuuden siirtymisestä kuoleman jälkeen. Testamenttausoikeutta rajoittaa rintaperillisen oikeus lakiosaan. Testamentin oikeustoimet alkavat vasta perittävän kuollessa. Kirjallisuudessa mainitaan-kin testamentin olevan kuolemanvarainen, vastikkeeton ja yksipuolinen tahdonilmaisus. (Puronen 2008, 19-24.)

Testamentti on korostetun henkilökohtainen oikeustoimi. Perittävän on annettava tahdonilmaisunsa itse eikä edustajan käyttäminen ole mahdollista. Testamentin tekijän tahdonilmaisun suojaksi on laadittu tulkintaohjeita testamentin tekijästä, saajasta, testamentin sisällöstä ja muodosta. Testamenttikelpoisuus edellyttää tekijältä täysikäisyyttä sekä oikeustoimikelpoisuutta (PK 9, PK 13). Testamentin voi saada vain henkilö, joka on elossa perittävän kuolinhetkellä tai sitä ennen siitetty ja syntyy elävänä. Esimerkiksi säätiö voidaan perustaa vasta perittävän kuoleman jälkeen. (Kaisto & Lohi 2008, 344; Kangas 2012, 440; PK 40/1965, 9, 13.)

Testamentille on asetettu tiukat muotovaatimukset. Asiakirjasta pitää löytyä vähintään perittävän allekirjoitus ja allekirjoitus on kahden esteettömän henkilön oikeaksi todistama (PK 10:1 §). Testamentti on pätemätön jos muotovaatimuksia ei noudateta. (PK 40/1965, 10:1 §; Kangas 2012, 439.) Määrämuotoisuuden tarkoitus on varmistaa, että tahto on vastannut aiottua tarkoitusta eikä sitä ole annettu kevytmielisesti. Sillä on pyritty muodostamaan este esimerkiksi sille, ettei ulkopuolinen henkilö voisi käyttää hyväkseen ikääntyneen ihmisen heikennyttä harkintakykyä. (Aarnio & Kangas 2008, 94-95.)

Testamentin voi vapaasti peruuttaa. Perittävä voi aina peruuttaa antamansa testamentimääräyksen eikä lupaus olla peruuttamatta testamenttia ole sitova (PK 10:5 §). Peruuttamista ei koske mitkään muotomääräykset vaan sen voi tehdä suullisestikin.

(PK 40/1965, 10:5 §; Kaisto & Lohi 2008, 344.) Asiasta on olemassa korkeimman oikeuden ratkaisu.

KKO:2010:54: A oli tehnyt testamentin, jolla hän oli määrännyt omaisuuttaan eräälle säätiölle sekä osan veljelleen. Ehtona oli kuitenkin se, että jos veli ei elä A:n kuollessa menee tämä omaisuus myös ko. säätiölle. A oli myöhemmin ilmoittanut suullisesti useille henkilöille, ettei hän jätä tai halua jättää omaisuuttaan säätiölle. Testamentti oli A:n kuollessa ollut muuttamattomana hänen jäämistössään. Kysymys siitä, oliko A suullisilla ilmoituksillaan peruuttanut testamenttinsa säätiön osalta. Korkeimman oikeuden mukaan perintökaaren 10 luvun 5 §:n mukaista testamentin peruutusta ei ollut tehty. Se katsoi jääneen näyttämättä, että A olisi todistajana kuulluille henkilöille tekemillään suullisilla ilmaisuilla peruuttanut säätiön hyväksi tekemänsä testamenttimääräyksen

4.2 Testamenttiluokat

Testamentit luokitellaan kirjallisuudessa yleis- ja erikoisjälkisaadoksiin saajan osakkuusaseman mukaan. Jako on merkittävä testamentinsaajan aseman kannalta, sillä testamentinsaajan asema vaikuttaa olennaisella tavalla sekä kuolinpesän hallintoon että jäämistöomaisuuden jakoon. (Lohi 2011, 13-14.)

Yleistestamentti tuottaa saajalleen samantyyppisen aseman kuin perillisellä suoraan lain nojalla on. Jos perittävän tarkoituksena on ollut osoittaa testamentinsaajalle vain tietty omaisuus, on kyse erityistestamentista eli legaatista. Legaatti ei tuota testamentin saajalle kuolinpesän osakkuutta. Esimerkki yleistestamentin ja legaatin erosta: Testamentissa on määrätty A:n saavan testamentilla omistusoikeuden tiettyyn asuntoon ja B:n tietyn rahasumman. Loppuomaisuus määrätään jaettavaksi C ja D kesken. Tällöin A ja B hyväksi tehdyt määräykset ovat legaatteja ja C:n sekä D:n hyväksi tehdyt ovat yleistestamenteja. (Lohi 2011, 13-14.)

Jaottelu voi perustua myös testamentinsaajan määräysvallan mukaan. Yleisjälkisaadoksen ja legaatin saajan määräysvalta testamentattuun omaisuuteen riippuu testamentin sisältömääräyksistä (Aarnio ym. 2011, 64). Määräysvalta kertoo millaisen

oikeuden ne saajalleen tuottavat. Testamentin saajalle voidaan antaa omaisuuteen omistusoikeuden, käyttöoikeuden tai tuotto-oikeuden. Ne muodostuvat omiksi testamenttilajeiksi: omistusoikeustestamentti, rajoitettu omistusoikeustestamentti, käyttöoikeustestamentti ja tuotto-oikeustestamentti. (Kangas 2001, 185-187.)

4.2.1 Yleistestamentti

Yleistestamentin saaja rinnastuu perillisen oikeusasemaan. Saajalle määrätään koko jäämistö tai tietty määräosa taikka se mitä muiden määräysten täyttämisen jälkeen jää. Yleistestamentin saajasta tulee kuolinpesänosakas, jonka osakkaana hän osallistuu pesää koskevaan päätöksentekoon ja on perunkirjoitusvelvollinen. Avoliitossa avoleski voi olla siten ensiksi kuolleen avopuolisonsa kuolinpesän osakkaana vain yleistestamentin saajana. Yleisjälkimmäisyyden saaja on kuolinpesän osakas vaikka hänen oikeutensa on riidanalainen (PK 18:1 §). Riidanalaisuussääntö suojaa yleistestamentinsaajaa sinä aikana, jonka kestäessä selvitetään testamentin pätevyys. (Kangas 2001, 184-185; PK 40/1965, 18:1 §.)

Esimerkki: X oli testamentissaan määrännyt koko omaisuutensa täydellä omistusoikeudella avopuolisolleen Y:lle. X:lta jäi kuollessaan yksi lapsi Q. Tällöin sekä Y että Q ovat X:n kuolinpesän osakkaita.

4.2.2 Erityisjälkimmäisyys

Erityisjälkimmäisyys eli legaatti on varallisuuteen kohdistuva yksittäinen testamenttimääräys, joka koskee vain tiettyä osaa jäämistöstä tai tiettyä omaisuutta. Erityisjälkimmäisyys toteutetaan jakamattomasta kuolinpesästä (PK 11:2 §). Legaatti antaa saajalleen tietyn etuuden kuten esine (esinelegaatti) tai määrätty rahasumma (rahalegaatti) tai käyttöoikeuden. Käyttöoikeus voi olla vaikka hallintaoikeutena kesämökkiin (käyttö- tai tuotto-oikeustestamentti). Legaatti ei tuota kuolinpesän osakkuutta. (PK 40/1965, 11:2 §; Kangas 2001, 185.)

Legaatin saajan asemaa suojaavat perintökaaren 22 luvun säädökset. Legaatti on täytettävä mahdollisimman pian (PK 22:1 §) ja legaatin saajalla on oikeus legaatin tar-

koittaman omaisuuden tuottoon sekä neljän kuukauden jälkeen korkoon (PK 22:4 §). Perillisille asetetaan myös omaisuuden huolehtimis- sekä täytäntöönpanovelvollisuus (PK 22:2-3 §). (Saarenpää 1993, 89, 93.) Legaatilla voidaan joustavasti poiketa perinnönjaossa tasajaosta ja sen ongelmista. Tilanteissa joissa legaatilla määrättyä omaisuutta ei ole enää jäämistössä perittävän kuoltua, on legaatti siltä osin tehoton (PK 11:4 §). Jos perittävältä on jäänyt rintaperillisiä, voidaan legaatti antaa saajalleen kun perilliset ovat saaneet lakiosansa (PK7:5 §). (PK 40/1965, 7:5 §, 11:4 §, 22; Mäkelä 2012, 184.)

Avoliitossa legaatina voidaan pitää avolesken hyväksi tehtyä testamenttia, jolla avoleski saa esimerkiksi osakehuoneiston tai tietyn summan rahaa. (Aarnio ym. 2011, 44-45.)

Esinelegaatti

Esinelegaatilla annetaan esine testamentin saajan omistukseen. Testamentattava omaisuus on yleensä reaalisine kuten auto tai kiinteistö, mutta se voi myös olla muu varallisuusobjekti kuten osakekirja. Legaatin saajalle annetaan omaisuuteen normaalin käyttö- ja määräämisvallan eli vallintaoikeuden. Testamentin tekijä on voinut rajoittaa omaisuuden vallintaoikeutta kieltämällä esimerkiksi saajaa luovuttamasta kohdetta edelleen. Lohen mukaan myös legaatin sisältöä, joka vapauttaa saajan velasta perittävää kohtaan voidaan pitää esinelegaatina. (Lohi 2011, 8-9.)

Rahalegaatti

Rahalegaatin saaja saa oikeuden vaatia pesältä tietynsuurista rahasuoritusta. Legaatti voidaan suorittaa joko pesän osakkaiden valitsemista rahavaroista tai perittävä on voinut osoittaa saajalle tietyt varat. Osoitetut varat voivat olla esimerkiksi kirjekuorissa olevat setelit tai jokin määrätty pankkitalletus. Legaatti voidaan toteuttaa myös jäämistöön kuulumattomasta omaisuudesta tilanteissa, joissa perittävä on esimerkiksi testamentannut sisarelleen koko omaisuutensa ehdolla, että hänen on hankittava tietynlainen asunto äidilleen ja luovutettava se äidin omistukseen. (Lohi 2011, 8-11.)

4.2.3 Keskinäinen testamentti

Keskinäinen testamentti on yleensä avio- tai avopuolisoiden laatima testamentti, jonka tarkoitus on turvata eloonjääneen puolison asema. Testamentti sisältää kummankin puolison tahdonilmaisun siitä, että toisen puolison kuoltua omaisuus siirtyy jälkeen jääneelle. Keskinäisessä testamentissa on kyse kahdesta testamentista. (Lindholm 2010, 21.)

Määräysten tarkoitus on säilyttää pesä jakamattomana ja lykätä jako tapahtuvaksi kunnes molemmat ovat kuolleet. Testamenteista ainoastaan toinen tulee sovellettavaksi: ensiksi kuolleen testamentti jäljelle jääneen hyväksi. Tällöin omaisuus määrätään jäävän ensisijaisesti sille, joka elää kauemmin. (Norri 2010, 149-150.) Yleisimmin keskinäinen testamentti on keskinäinen omistusoikeus- tai keskinäinen käyttöoikeustestamentti (Lindholm 2010, 13).

Laki sallii keskinäisen testamentin yksipuolisen peruuttamisen (PK 10:5 §), joko molempien eläessä tai toisen kuoltua. Peruuttaminen voi tapahtua myös tekemällä uuden testamentin. Mikäli keskinäisen testamentin määräykset edellyttävät toisinaan, toisen peruutus voi johtaa toisen raukeamiseen. (PK 40/1965, 10:5 §; Aarnio & Kangas 2008, 465, 467-468.)

Perintökaaren 10 luvun 7 §:ssä todetaan: ”joka yksipuolisesti peruuttamalla tai muuttamalla keskinäistä testamenttia ilmeisesti toimii molemminpuolisen määräyksen olennaisten edellytysten vastaisesti, menettää testamenttiin perustuvan oikeutensa”. Testamentin peruuttamisen oikeusseuraamukset riippuvat siitä, haluaako toinen osapuoli pysyttää oman testamenttinsa voimassa peruuttamisesta huolimatta. Testamenttiin perustuvan oikeutensa voi myös menettää kuten seuraavassa tapaus osoittaa. (PK 40/1965, 10:7 §.)

KKO:1961-II-139: A oli peruuttanut salaa B:ltä hänen hyväksensä tekemänsä määräyksen. Tällöin B:n A:n hyväksi tekemä testamenttimääräys katsottiin tehottomaksi, koska ei ollut näytetty, että B olisi tarkoittanut keskinäisen testamentin jäävän omalta kohdaltaan voimaan vaikka A heidän kummankin vielä eläessä omalta osaltaan peruuttaisi testamenttimääräyksensä.

5 AVOPUOLISOIDEN VÄLINEN KESKINÄINEN TESTAMENTTI

5.1 Avoliitto ja keskinäinen testamentti

Avopuolisot eivät peri toisiaan. He voivat tehdä joko henkilökohtaisen testamentin tai keskinäisen testamentin. Testamentin laatimisesta ei säädetä erikseen ja näin jokainen voi tehdä omanlaisensa testamentin. Ongelmatilanteissa testamentin tulkitaan käytetään perintökaaren säädöksiä. Tässä opinnäytetyössä pohdin kuitenkin avopuolisoiden välisten keskinäisten omistus- ja käyttöoikeustestamentin käyttöä avopuolisoiden välisen perintöoikeuden turvaamisessa. Keskinäinen testamentti sopii avopuolisolle hyvin, sillä siinä avopuolisot testamenttaavat omaisuuden toisilleen keskinäisin määräyksiin tarkoituksenaan turvata eloonjääneen asema. Testamentissa annetaan avopuolisolle testamentattavaan omaisuuteen ”tietty” määräämisoikeus. Se voi olla siten joko omistus- ja/tai käyttöoikeus. Keskinäisellä testamentilla voidaan myös määrätä omaisuuden jäävän sille, joka elää kauemmin. Alla suuntaa antava esimerkki avopuolisoiden välisestä keskinäisen testamentin määräyksistä.

”Me allekirjoittaneet avopuolisot, Matti Meikäläinen (123456-1234) ja Maija Mehiläinen (123459-2345) määräämme viimeisenä tahtonamme seuraavaa: Meistä jälkehenelävä saa omistusoikeudella yhteisesti hankkimamme omaisuuden, kuten huonekalut. Jos minä Maija Mehiläinen kuolen ensin, saa Matti Meikäläinen omistusoikeuden Katkenneen Sarven karjatila -nimiseen kesäpaikkaan R:NO 1:2 Pötkylän kylässä. Molempien meistä kuoltua menee kaikki omaisuutemme siten kuin laki perimysjärjestyksestä säättää.”

Avoliitossa testamenttausvalta kohdistuu siihen varallisuuteen, joka on hänen omissa nimissään. Avopuoliso voi pääsääntöisesti määrätä ainoastaan tästä omaisuudesta testamentilla. Jos avopuolisoilla on lapsia, testamentilla voidaan määrätä vain lakiosan ylittävältä osalta. Avoleski voi testamentata oman omaisuutensa ja testamentilla saadun omaisuuden, jollei toissijasta saaja ole määritelty tai testamentista ei muuta johdu. (Norri 2010, 107, 109, 117.)

Testamentin laadittaessa tulisi huomioida kaikki mahdolliset tilanteet, jotta testamentti täyttäisi tarkoituksensa kaikissa tilanteissa. Avopuolisoiden välinen keskinäinen testamentti voidaan laatia kaksiosaisesti, sen varalta kumpi ensin puolisoista kuolee. Tällöin tulee huomioitua kummankin varallisuus sekä tilanteet, joissa testamenttia sovelletaan. Kun esimerkiksi testamentissa mainittu asunto on vaihtunut, on siitä tehtävä merkitä testamenttiin. Testamenttiin tehty lisäys on erikseen todistettava. Testamentista voidaan laatia samaan asiakirjaan. (Norri 2010, 74, 119.)

Laatimisessa on hyvä olla huolellinen, sillä testamentti kertoo testamentintekijän testamenttaustarkoituksen. Testamentin tekstin sisältö tulee olla mahdollisimman yksiselitteinen. Mikäli testamentti on esimerkiksi laadittu hyvin laajaksi, määräykset voivat olla ristiriitaisia tai epämääräisiä. Näissä tilanteissa testamenttia joudutaan tulkitsemaan, täsmentämään tai jopa täydentämään. Vaikka testamentin tekijä voi vapaasti päättää testamentin sisällöstä, on sen vastattava tekijän alkuperäistä tarkoitusta. (Aarnio & Kangas 2008, 90-92.)

Testamentin virheellinen tulkinta voi johtaa täysin toisenlaiseen lopputulokseen, kuin mikä oli testamentintekijän tarkoitus. Seuraavissa korkeimman oikeuden ratkaisuisissa on jouduttu ottamaan kantaa testamentin sisältöön.

KKO 1920 II 109 tapauksessa ”pakanalähetykselle” tehty testamentti täsmentyi koskemaan Suomen lähetysseuraa.

KKO 1944 II 271 Leski oli testamentin valvoessaan ilmoittanut, että testamentilla, jonka sanamuodon mukaan toisen puolison kuoltua eloonjäänyt sai hallintaoikeuden jäämistöön, oli tarkoitettu antaa eloonjääneelle puolisolle täysi omistusoikeus. Kun oli näytetty, että testamentin tekijä oli tarkoittanut omistusoikeutta vaikka tämä tarkoitus testamenttikirjan laatijan tottumattomuuden vuoksi oli siinä jäänyt oikein ilmaisematta, hylättiin kanne testamentin julistamisesta mitättömäksi omistusoikeuden siirtämistä tarkoittavana.

5.2 Keskinäinen omistusoikeustestamentti

Avopuolisot voivat keskinäisellä omistusoikeustestamentilla määrätä, että ensin kuolleen puolison omaisuus menee täydellä omistusoikeudella elossa olevalle avopuolisolle. Omistusoikeustestamentilla saaja saa täyden määräämisvallan saamaansa omaisuuteen. Se oikeuttaa käyttämään kaikkea sitä valtaa joka omistajalle kuuluu. Avoleski voi esimerkiksi myydä tai lahjoittaa saadun omaisuuden. Saadun omaisuuden voi myös testamentata. (Norri 2010, 152.) Jos avopuolison keskinäisessä testamentissa on annettu omistusoikeus koko jäämistöön tai osaan siitä tai mitä yli jää on avopuoliso kuolinpesän osakas, muuten testamentin saaja voidaan katsoa legaatin saajaksi ja näin kuolinpesän osakkuutta ei tule (kappale 4.2).

Verotuksellisesta näkökulmasta katsottuna avoliittolain piiriin kuuluvien avopuolisoiden (kappale 2.2) kannattaa tehdä toistensa hyväksi testamentti omistusoikeudella tai rajoitetulla omistusoikeudella. Avopuoliso rinnastetaan tällöin perintöverotuksessa aviopuolisoon. Käyttöoikeustestamentin saaja puolestaan ei ole perintöverovelvollinen. (Aarnio ym. 2011, 53-54.)

5.2.1 Avopuolison oikeudesta avopuolison jäämistöön

Avopuolisolta puuttuu suoraan lain nojalla sekä suhteellinen perintöoikeus, arvomääräinen perintöoikeus että esinekohtainen perintöoikeus avopuolisonsa omaisuuteen. Avopuoliso ei saa määräosaista oikeutta kuolleen avopuolisonsa jäämistöön. Arvomääräisen perintöoikeuden puuttuminen ei vastaavasti oikeuta avoleskeä saamaan kiinteämääräistä hyvityssummaa puolison jäämistöstä. Ilman esinekohtaista perintöoikeutta avoleski ei voi erotta itselleen avopuolisonsa jäämistöstä omaisuusesineitä. Avoleskellä ei ole oikeutta edes esineisiin, jotka ovat olleet avolesken henkilökohtaisessa käytössä avoliiton aikana. (Aarnio ym. 2011, 45, 50, 52.)

Avoleskellä ei ole perintöoikeutta eikä oikeutta pitää kuolleen puolisonsa jäämistöä tai kotina käytettyä asuntoa jakamattomana hallinnassaan. Kuolleen avopuolison jäämistön jakamiseksi on esimerkiksi yhteisesti omistettu asunto myytävä, jos avoleski ja avopuolison perilliset eivät pääse muuten sopimukseen toiselle kuuluvan

omaisuuden lunastamisesta. Avopuolisolle kuuluva omaisuus jaetaan hänen lakimääräisten perillisten kesken, ellei testamentista muuta johdu. Avoleski voi saada omaisuutta puolisonsa jäämistöstä vain hänen hyväkseen tehdyn testamentin nojalla. (Aarnio ym. 2011, 45, 50.)

Seuraavassa korkeimman oikeuden tapaus kuvaa tätä tilannetta. Tapauksessa selvitettiin oikeutta saada korvausta toisen omaisuuteen sijoitetuista varoista.

KKO 1988:28. A ja B olivat eläneet avoliitossa, jonka aikana A:n omistamalle maalle oli pääosin B:n varoilla rakennettu yhteiseen käyttöön kesämökki. A:n kuoltua hänen perillisensä oli perinyt kiinteistön. B ei ollut voinut käyttää mökkiä koska A oli kuollut ennen mökin valmistumista. Ratkaisussaan korkein oikeus katsoi, että B ei ollut tarkoitus luovuttaa mökkiin sijoittamansa varat A:lle vastikkeetta. B:llä oli oikeus saada A:n kuolinpesästä korvaus rahasijoitukselleen.

Avopuolisoiden omaisuus erotellaan jäämistöerottelussa. Avoleski voi turvata oikeutensa vaatimalla kuolinpesän luovuttamista pesänselvittäjän hallintoon ja pesänjakajan määrittämistä tämän kuolinpesään. Avoliittolain piiriin kuuluvien avopuolisoiden osalta jäämistöerottelu voi tapahtua keskinäisin sopimuksin tai sen voi toimittaa pesänjakaja. Avoliittolain ulkopuolelle kuuluvien avoliittojen omaisuuden erottelussa ratkotaan oikeudessa, jos sopuun ei muuten päästä (kappale 2.4). Jäämistöerottelun tarkoitus on määrittää avolesken ja vainajan kuolinpesään kuuluva omaisuus. (Aarnio ym. 2011, 48, 52)

5.2.2 Avopuolisoiden väliset velkasuhteet

Testamentilla saatu omaisuus voidaan ulosmitata testamentin saajan velasta. Avopuolisot ovat kuitenkin vastuussa vain omasta velastaan tai voivat olla yhteisvastuullisesti vain velkasitoumuksen ehtojen perusteella. (Aarnio & Kangas 2010, 527; Aarnio ym. 2011, 49.) Avopuolisot voivat olla myös keskenään velkasuhteessa. Niitä koskevat tuomioistuinratkaisut suosittavat avopuolisoita laatimaan merkittävistä veloista erillisen sopimuksen, koska monissa tapauksissa velkomuskanne on hylätty toteennäyttämättömänä. (Aarnio & Kangas 2010, 254.)

Useasti läheisten välisissä velkasuhteissa ei ole ennalta sovittu kiinteistä maksuajoista. Velka voi näin jäädä voimaan erääntymättömänä toistaiseksi. Avopuolisot ovat voineet tarkoittaa, ettei heidän keskinäisiä velvoitteitaan selvitetäisi yhteiselämän jatkuessa, vaan velvoitteiden erääntyminen jäisi riippumaan myöhemmistä tapahtumista. (Mikkola 2010, 10.) Lakisääteisen avopuolison on mahdollista hakea hyvitystä panoksestaan toisen avopuolison omistamaan omaisuuteen tai muu näihin verrattava toiminta, jos omaisuuteen sijoitetusta korvauksesta ei muuten päästä sopuun. Avoliittolain ulkopuolelle jäävät avoparit voivat vaatia myös hyvitystä. (Kappale 2.4.3.)

Seuraavassa tapauksessa on myös kyse avoliitossa eläneiden A ja B välisestä velkasuhteesta kiinteistön hankinnassa. A ja B tarkoituksena oli ollut, että B:lle syntynyt saatava tultaisiin perimään avoliiton jatkuessa.

KKO 2010:66. Avopuolisot A ja B olivat ostaneet kiinteistön käytettäväksi heidän yhteisenä kotinaan. Lainhuuto kiinteistöön oli myönnetty puoliksi kummallekin. A oli rahoittanut valtaosan kauppahinnasta. B oli kuollut ja A vaati, että B:n kuolinpesä velvoitetaan suorittamaan hänelle perusteettoman edun palautusta. Avopuolisoiden tarkoituksena oli ollut, ettei kyseistä velkaa makseta avoliiton jatkuessa. A oli oikeutettu saamaan perusteettoman edun palautusta.

Asiassa avopari oli allekirjoittanut kiinteistön kauppakirjan yhdessä, eikä siitä ilmennyt heidän omistusosuutta. Lainhuuto oli sittemmin myönnetty heille puoliksi. Kiistatonta oli se, että toinen puoliso oli maksanut kauppasumman miltei kokonaan yksin. Toisen puolison kuollessa syntyi riita, koska kuolleella puolisoilla ei tapausselostuksen mukaan ollut testamenttia, jolla hän olisi määrännyt osuutensa siirtyväksi avopuolisolleen.

5.3 Rajoitettu omistusoikeustestamentti

Rajoitetusta omistusoikeustestamentista on kyse silloin, kun omistusoikeustestamentissa määrätään omaisuudelle perättäissaanto. Testamentissa omaisuus määrätään en-

sin omistusoikeudella testamentin saajalle ja tämän kuoleman jälkeen toissijaiselle saajalle. Perättäissaannolla omaisuus siirtyy ensisaajan kuoltua toissijaiselle saajalle. (Kangas 2012, 444-445.)

Avopuolisoiden tekemien keskinäisen testamentin tulkintaan ei sovelleta aviopuolison perintöoikeutta koskevia säännöksi, tästä syystä tulisi avopuolisoiden laatia miten omaisuus on jaettava viimeksi kuolleen avopuolison jälkeen. (Aarnio & Kangas 2010, 525, 527.) Avopuolisot voivat keskinäisessä testamentissa määrätä eloonjääneen avopuolison saavan ensiksi kuolleen avopuolisonsa omaisuuden täydellä omistusoikeudella. Esimerkiksi lauseella ”kummankin kuoltua omaisuus on jaettava avopuolisoiden lasten kesken”, voidaan määrätä omaisuuden jaosta avolesken jälkeen. (Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2011, 44-45.)

Toissijaismäärityksen laatiminen on tarpeen tilanteissa, joissa puolisoilla esimerkiksi on lapsia eri avoliitoista. Toissijaismäärityksen tarkoitus on määrätä siitä miten omaisuus jaetaan molempien avopuolisoiden kuoltua. Ilman toissijaismääräystä avolesken perilliset perivät kummankin puolison omaisuuden avolesken kuoltua (Lindholm 2010, 21).

5.3.1 Toissijaismäärityksen rajoitus

Rajoitetun omistusoikeustestamentin ensisijaisella saajalla on elinaikanaan oikeus määrätä testamentilla saadusta omaisuudesta. Rajoitettu omistusoikeustestamentti antaa saajalleen laajan käyttöoikeuden omaisuuteen. Testamentin nojalla saatu omaisuus voidaan myydä tai lahjoittaa, jollei testamentista muuta johdu. Rajoitetun omistusoikeustestamentin tärkein vaikutus on kuitenkin siinä, että ensisijainen saaja ei voi testamentilla määrätä siitä omaisuudesta, jota toissijaismääräys koskee. (Aarnio & Kangas 2010, 525, 527.)

Seuraavassa tapauksessa on kyse lahjoituksista, joilla oli pyritty kiertämään testamentin toissijaismääräyksestä johtuvaa testamenttauskieltoa.

KKO 2007:21 A oli testamentissaan määrännyt, että hänen omaisuutensa oli ensiksi menevä täysin omistusoikeuksin hänen pojalleen B:lle ja B:n kuoleman jälkeen tämän rintaperillisille sekä ettei B:n puolisoilla ollut avio-oikeutta tuohon omaisuuteen. Vähän ennen kuolemaansa B lahjoitti valtaosan omaisuudestaan puolisolleen. Kysymys siitä, oliko puoliso velvollinen palauttamaan B:n hänelle lahjoittaman omaisuuden arvon B:n pojalle. (Ään.)

Perinnönjättäjä oli kirjoittanut seuraavanlaisen testamentin:

"Minä allekirjoittanut A ilmoitan täten viimeisen tahtoni ja testamenttini olevan, että kuolemani jälkeen on kaikki pesässäni oleva omaisuus, olkoonpa se minkä nimistä tai laatuista tahansa, menevä täydellä omistusoikeudella pojalleni B:lle siten, ettei hänen aviopuolisollaan tule olemaan avio-oikeutta siihen taikka sen tuottoon, ja että kaikki pesässäni oleva omaisuus on poikani B:n kuoleman jälkeen menevä täydellä omistusoikeudella hänen rintaperillisilleen."

Korkein oikeus joutui pohtimaan testamentin tarkoitusta ja ensisijaisen saajan oikeutta määrätä testamentatusta omaisuudesta.

Perintökaaren 11 luvun 1 §:n mukaan testamenttia on tulkittava niin, että tulkinnan voidaan otaksua vastaavan testamentin tekijän tahtoa. Testamentin tekijä voi testamentillaan rajoittaa ensisijaisen saajan oikeutta perittävään omaisuuteen toissijaisen saajan eduksi. Asiassa on sen vuoksi arvioitava sitä, sisältyykö A:n testamenttiin sellaisia määräyksiä, jotka vaikuttavat B:n oikeuteen määrätä hänen A:ltä perimästään omaisuudesta.

A on testamentissaan määrännyt ensisijaisesti, että "kaikki pesässäni olevan omaisuus" on menevä täydellä omistusoikeudella hänen pojalleen B:lle ja että tämän aviopuolisolla ei ole avio-oikeutta omaisuuteen tai sen tuottoon. Toissijaismääräyksessä A on määrännyt, että "kaikki pesässäni oleva omaisuus" on B:n kuoltua menevä tämän rintaperillisille. Nämä testamenttimääräykset ja niiden tarkoituksesta oikeudenkäynnin aikana esitetty selvitys osoittavat A:n halunneen rajoittaa poikansa B:n määräysvaltaa siten, että B:n häneltä saamaa omaisuutta ei siirtyisi avio-oikeuden perusteella B:n puolisolle X:lle eikä B:n kuoltuakaan muille kuin B:n rintaperillisille.

Ensisijaisella saajalla on oikeus elinaikanaan määrätä siitä testamentilla saadusta omaisuudesta, jonka hän on saanut testamentilla. Hän voi vapaasti luovuttaa tätä omaisuutta sekä vastikkeellisesti että vastikkeetta, jollei testamentista erityisesti muuta johdu. Tässä tapauksessa A ei ole testamentissaan rajoittanut ensisijaisena saajana olevan B:n oikeutta luovuttaa omaisuutta lukuun ottamatta osituksessa tapahtuvaa luovuttamista, josta nyt ei ole kysymys. Sen vuoksi B on elinaikanaan voinut vapaasti myös lahjoittaa A:ltä testamentilla samaansa omaisuutta. Se, että testamentissa oli suljettu pois B:n puolison avio-oikeus, ei ole sinänsä estänyt B:tä elinaikanaan lahjoittamasta täydellä omistusoikeudella samaansa omaisuutta myös puolisolleen.

5.4 Keskinäinen käyttöoikeustestamentti

Käyttöoikeustestamenttia nimitetään yleisesti hallintatestamentiksi. Käyttöoikeustestamentti antaa saajalleen käyttöoikeuden omaisuuteen. Käyttöoikeuden saanut saa oikeuden ainoastaan hallita omaisuutta sekä nauttia sen tuotosta. Testamentin tarkoitus on turvata käyttöoikeuden haltijan asema sekä varmistaa, ettei testamentin saaja hävitä omaisuutta omistajan vahingoksi. Avopuolisoiden välisessä keskinäisessä testamentissa sitä käytetään, kun halutaan pitää omaisuuden omistus ja käyttöoikeus eri henkilöillä. Käyttöoikeuden haltija ei ole myöskään perintöverovelvollinen. (Aarnio & Kangas 2010, 530.)

Käyttöoikeus voidaan määrätä kaikkeen omaisuuteen tai osaan siitä. Käyttöoikeuden kohde yksilöidään riittävällä tarkkuudella ja se voi kohdistua esimerkiksi jäämistöön kuuluvaan loma-asuntoon irtaimistoiheen. (Ossa 2006, 39; Aarnio & Kangas 2010, 531.) Käyttöoikeustestamentin saajan on maksettava hänen hallinta-aikana syntyvät tarpeelliset kustannukset (PK 12:3 §). Saadessaan käyttöoikeuden omakotitaloon on avolesken vastattava talon ylläpidosta tai asunto-osakkeen hoitovastikkeesta. Muut asuntoyhtiön rahoitukseen liittyvät kustannukset kuuluvat lähtökohtaisesti omistajan vastattavaksi. Rahavarat olisi sijoitettava ja käyttöoikeuden saanut saisi vain koron (PK 12:5 §). (PK 40/1965, 12:3§, 12:5§; Norri 71-72.)

Käyttöoikeus on henkilökohtainen oikeus, eikä sitä saa pääsääntöisesti luovuttaa toiselle (PK 12:4 §). Irtainta tavaraa on oikeus luovuttaa, kun omaisuutta uudistetaan tai

se liittyy elinkeinon harjoittamiseen tai luovutus on normaalin taloudenhoidon vaatimusten mukaista. (PK 40/1965, 12:4; Ossa 2006, 39, 43.)

5.4.1 Omistajan käyttöoikeudesta

Käyttöoikeustestamentti antaa testamentin saajalle esimerkiksi avopuolisolle oikeuden käyttää toisen omistamaa omaisuutta. Varsinainen omaisuuden omistusoikeus siirtyy toiselle henkilölle esimerkiksi lakisääteiselle perilliselle. Käyttöoikeustestamentin saaja ei ole kuolinpesän osakas, koska se luetaan jälkisäädösten yleisluokituksessa legaatteihin. (Kangas 2012, 445.)

Käyttöoikeus rajoittaa omistajan valtaa. Omistaja ei saa ilman käyttöoikeuden haltijan suostumusta luovuttaa tai pantata oikeuden kohteena olevaa omaisuutta eikä muullakaan tavoin siitä määrätä (PK 12:6 §). Kiinteistö voidaan rekisteröidä ja se näkyy rasiustodistuksessa. Irtaimen omaisuuden käyttöoikeutta ei voi rekisteröidä. (PK 40/1965, 12:6§; Ossa 2006, 40.)

Mikäli käyttöoikeudenhaltija käyttää hallintaoikeuttaan väärin, voi omistaja vaatia oikeutta asettamaan haltijalle omaisuudesta vakuuden tai antaa omaisuus uskotun miehen hallittavaksi. Käyttöoikeuden haltija on korvausvelvollinen omistajalle aiheuttamastaan tahallista tai tahattomasta vahingosta. (PK 12:9 §.) (Ossa 2006, 39-41; PK 40/1965, 12.)

Käyttöoikeustestamentilla voidaan luoda omistajaton tila määräämällä omaisuuden käyttöoikeus testamentilla tietylle henkilölle, mutta vasta hänen kuoltuaan joku saa omaisuuden omistusoikeuden. Tällainen määräys on harvinainen, mutta voidaan tehdä esimerkiksi verotuksellisista syistä. (Ossa 2006, 40.)

5.5 Avopuolisoiden testamentin raukeamisesta

Avopuolisoiden on hyvä tarkistaa, että testamentti vastaa heidän kulloistakin elämäntilannettaan. Avoliiton päättyessä on syytä tarkistaa avoliiton aikana tehdyn testamentin määritykset muuttunutta suhdetta vastaaviksi. Kangas toteaa, ettei laissa ole

erikseen säädetty testamentin raukeamisesta avoliiton päättyessä muun syyn kuin kuoleman johdosta. Avopuolison hyväksi tehty testamentti rakentuu olettamukselle, että henkilöiden välinen suhde säilyy muuttumattomana. Oikeuskäytännöissä on pohdittu voiko avopuolison hyväksi tehty testamentti olla vielä voimassa, kun avoliitto on päättynyt. Perintökaaren 11 luvun 8 § mukaan kihlakumppanille tai aviopuolisolle tehty testamentti raukeaa lain nojalla, jos se myöhemmin purkautuu muuta syystä kuin testamentin tekijän kuoleman johdosta. (Kangas 2012, 442; Salminen 2005, 11-13; PK 40/1965, 11:8 §.)

Turun HO 24.6.2004 S 003/1502. Tapauksessa avopuolisot A oli tehnyt yleistestamentin avopuolisonsa B:n hyväksi ja määrännyt muun omaisuuden siirtyvän lakiosaa lukuun ottamatta avopuolisolle. Avoliitto oli kuitenkin päättynyt ennen A:n kuolemaa. Tapauksessa kiisteltiin siitä oliko A tahtonut pitää testamentin voimassa B:n hyväksi vaikka avoliitto oli jo päättynyt aiemmin. Hovioikeus katsoi, ettei testamentin tekijän tahto testamentin suhteen avoliiton päättymisen jälkeen tullut riittävästi selvitettyksi. Perintökaaren 11 luvun 8 § mukaan testamentti raukeaa vain, ellei muuta näytetä. Asiassa perusteluvelvollisuus on sillä, joka väittää testamentin olevan edelleen voimassa olosuhteiden muutoksesta huolimatta. Hovioikeuden mukaan näyttö ei tukenut käsitystä, että A olisi halunnut testamentin pysyvän voimassa B:n hyväksi. Testamentti on siten PK 11:8 §:n nojalla rauennut siltä osin kuin siinä on testamennuttu omaisuutta B:lle. Säännöstä testamentin raukeamisesta ei sovelleta, mikäli voidaan näyttää testamentin vastanneen olosuhteiden muutoksesta huolimatta testamentin tekijän tahtoa. (PK 40/1965 11:8 §.)

Avopuolisot voivat tehdä testamenttiin määräyksen, jonka mukaan testamentti raukeaa avoliiton päättyessä. Perunkirjaan on liitettävä kuitenkin jäljennös entisen avopuolison hyväksi tehdystä testamentista, sillä perillisillä ei ole valtaa itsenäisesti ratkaista avopuolison testamenttiin perustuvan oikeuden menettämisestä. (Norri 2010, 119; Aarnio ym. 2011, 63.)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tavoite oli selvittää avopuolison tarvetta turvata avopuolison asema testamentilla avoliittolain ja jäämistöoikeuden näkökulmasta. Työn tavoite on tuottaa käyttäjälle tietoa testamentin tuomista mahdollisuuksista jäämistösuunnittelun keinona.

Avoliittojen määrä on kasvanut ja avoliittoja varten astui voimaan avoliittolaki (Laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta 26/2011). Lain tarkoitus on selkeyttää ja parantaa avopuolisoiden oikeudellista asemaa avoliiton päättyessä.

Avoliittolaki jakaa avoliitot lakisääteisiin avoliittoihin ja erityislailla säätelemättömiin avoliittoihin. Tästä syystä osa avoliitossa asuvista jää kokonaan lain ulkopuolelle. Lakisääteisiin avoliittoihin voidaan soveltaa avoliittolakia. Avoliittolain ulkopuolelle jäävät joutuvat ratkaisemaan avoliiton päätymisestä johtuvat riitansa oikeudessa. Avopuolisilla voi olla epäselvää mitä lakia avoliiton päättyessä voidaan käyttää.

Laissa määritellään, että lakisääteiseksi avoliitoksi voidaan kutsua avoliitoja, jotka ovat kestäneet viisi vuotta tai avopuolisilla on yhteinen lapsi. Lain ulkopuolelle jäävät avoliitot muuttuvat automaattisesti lakisääteiseksi kun lain edellytykset täyttyvät. Todennäköisesti useimmat avoliitot ”solmitaan” melko nuorena. Avoliiton vaatimus viiden vuoden yhteisasumisesta voi kuitenkin tuntua iäkkäämmistä henkilöistä pitkältä ajalta. Avopuolison kuoltua voidaan vasta huomata, että avoleskellä ei olekaan avoliittolain suomaa vähäistä turvaa ja näin iäkkäämpi avoleski voi joutua muuttamaan kodistaan.

Avopuolisolla ei ole perintöoikeutta eikä oikeutta hallita avopuolison omaisuutta. Avopuolisot eivät peri toisiaan ilman avopuolison hyväksi tehtyä testamenttia. Kuolleen avopuolison perintö jaetaan tällöin perintökaaren mukaisessa järjestyksessä. Avoliittolaissa ei ole määräyksiä omaisuuden omistussuhteista eikä lailla ole suoria vaikutuksia omaisuuden määräytymiseen. Avopuolison kuollessa kumpikin avopuoliso omistaa sen, mikä on hänen nimissään eikä avopuolisolla ole oikeutta toisen omaisuuteen.

Mikäli avopuolisolla ei ole lakisääteisiä perillisiä eikä testamenttia, voi omaisuus siirtyä valtiolle. Avopuolisolla on mahdollisuus anoa omaisuutta itselleen, mutta siihen voi kulua aikaa. Valtionkonttorin ei ole pakko luovuttaa omaisuutta perittävän läheiselle kuten avopuolisolle. Omaisuus voidaan luovuttaa avopuolisolle jos sen oletetaan vastaavan kuolleen avopuolison viimeistä tahtoa.

Avoliittolain piiriin kuuluvat saavat kuitenkin oikeuden hakea pesänjakajaa omaisuuden erottelemiseksi sekä vaatia hyvitystä, mutta lain ulkopuolelle jäävien omaisuuden erottelu ja hyvitysvaatimus tapahtuu oikeusteitse. Avolesken on mahdollista hakea perintökaassa määriteltyä harkinnanvaraisesta avusta avoliiton päättyessä kuolemaan. Lain ulkopuolelle jäävät avopuolisot voivat myös vaatia hyvitystä. Mikäli sopuun ei päästä hyvityksestä, voidaan vaatimus hyvityksestä esittää käräjäoikeudelle.

Avopuolison asema kuolinpesässä on hyvä tunnistaa. Perintökaaren mukaan kuolinpesän osakkaita ovat lakimääräiset perilliset ja yleistestamentin saaja. Avopuoliso ei ole kuolinpesän osakas ilman testamenttia eikä osallistua kuolinpesän hallintoon. Kuolinpesä hallinnoi perinnönjättäjän omaisuutta perinnönjakoon saakka. Yleistestamentilla voidaan avopuolisolle määrätä koko jäämistö tai tietty määräosa taikka se mitä muiden määräysten täyttämisen jälkeen jää. Avoliitossa avoleski voi olla siten ensiksi kuolleen avopuolisonsa kuolinpesän osakkaana vain yleistestamentin saajana.

Saadakseen testamentin omaisuuden itselleen on testamenttiin nojaututtava. Testamentti on annettava tiedoksi lähimmille perillisille, antamalla jokaiselle perilliselle oikeaksi todistettu jäljennös testamentista. Avoleski voi turvata oikeutensa vaatimalla kuolinpesän luovuttamista pesänselvittäjän hallintoon ja pesänjakajan määrittämistä tämän kuolinpesään.

Keskinäinen testamentti on oiva tapa turvata avopuolison jäämistöoikeudellinen asema, sillä sisältää kummankin puolison keskinäisen tahdonilmaisun siitä että toisen puolison kuoltua omaisuus siirtyy jälkeen jääneelle. Määräysten tarkoitus on säilyttää pesä jakamattomana ja lykätä jako tapahtuvaksi kunnes molemmat ovat kuolleet. Keskinäisellä testamentilla voidaan määrätä omaisuuden jäävän ensisijaisesti sille,

joka elää kauemmin. Testamentilla voidaan määrätä siitä mihin omaisuus päätyy henkilön kuolemansa jälkeen. Eri testamenttimuodoilla voidaan määrätä millainen oikeus avopuolisolla on omaisuuteen. Rajoitetaanko avopuolison oikeutta testamentata edelleen testamentilla saatua omaisuutta vai halutaanko avopuolisolle antaa vain käyttöoikeus loppuelämäkseen. Omistusoikeus antaa avopuolisolle täyden oikeuden käyttää ja hallita testamentattua omaisuutta sekä testamentata testamentilla saatu omaisuus haluamalleen taholle. Rajoitetulla omistusoikeustestamentilla omaisuus määrätään ensin omistusoikeudella testamentin saajalle ja tämän kuoleman jälkeen toissijaiselle saajalle. Testamentattuun omaisuuteen on muuten täysi oikeus, mutta sitä ei voi testamentata edelleen. Omaisuus siirtyy avolesken jälkeen testamentissa mainitulle toissijaiselle testamentin saajalle.

Käyttöoikeustestamentti antaa saajalleen käyttöoikeuden omaisuuteen ja se antaa oikeuden ainoastaan hallita omaisuutta sekä nauttia sen tuotosta. Avopuolisoiden välisessä keskinäisessä testamentissa avopuolisolle annetaan pelkkä käyttöoikeus jolloin omistusoikeus säilyy testamentissa mainitulla perillisellä. Testamentin tarkoitus on turvata avopuolison asema. Käyttöoikeustestamentin saaja rinnastetaan eritysjälkisaadoksen saajaksi. Tästä johtuen avopuoliso ei ole kuolinpesän osakas eikä voi osallistua kuolinpesän hallintoon.

Testamentin määräykset avopuolisoiden välisissä testamenteissa olisi ollut myös kiinnostava aihe, mutta tässä kohdin emme syvennä opinnäytetyötä enää tähän suuntaan.

LÄHTEET

- Aarnio, A & Kangas, U. 2008. Suomen jäämistöoikeus II, Testamenttioikeus. Helsinki: Talentum.
- Aarnio, A & Kangas, U. 2010. Perhevarallisuus-oikeus. Helsinki: Talentum.
- Aarnio, A. Kangas, U. Puronen, P & Rabinä, T. 2011. Perunkirjoitus ja perinnön veroseuraamukset. Helsinki: Talentum.
- Gottberg, E. 2010. Perhesuhteet ja lainsäädäntö. Turku: Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja.
- Hallituksen esitys HE 37/2010: Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta. Viitattu 7.8.2012. <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100037>.
- Kangas, U. 2001. Johdatus perhevarallisuus-oikeuteen. Helsingin yliopisto.
- Kangas, U. 2012. Perhe- ja perintöoikeuden alkeet. Helsingin yliopisto.
- Koponen, J. 2010. Kuolinpesän osakkaan opas. Helsinki: Avaintieto.
- Laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta 14.1.2011/26.
- Laki eräistä yhteisomistussuhteista 25.4.1958/180.
- Lindholm, T. 2010. Perintöverokirja. Helsinki: Avaintieto.
- Linnainmaa, L. 2002. Lakiopas omaisille. Helsinki: WSOY Lakitieto.
- Lohi, T. 2011. Legaatinsaajan oikeusasemasta. Helsinki: Talentum.
- Lötjönen, S. 2010. Yhteistalouden purkaminen avoliitossa. Lakimies 7-8/2010, 1326-1341. Viitattu 7.9.2012. www.edilex.fi.
- Norri, M. 2010. Perintö ja testamentti. Hämeenlinna: Talentum.
- Malinin P. 2010. Ulkopuoliset varat jäämistöosituksessa ja perinnönjaossa tutkimus. Pro gradu –tutkielma. Turun yliopisto: Oikeustieteellinen tiedekunta. Viitattu 14.9.2012. www.edilex.fi/lakikirjasto/7426.
- Mikkola, T. 2010. Avio- ja avopuolisoiden yhteisomistukseen liittyvistä kysymyksistä. Edilex 2010/44. Viitattu 28.8.2012. 16.11.2012. www.edilex.fi/lakikirjasto/7511.
- Mäkelä, S. 2012 Perimyksestä Suomessa. Teoksessa Oikeusjärjestys osa I C 59. 2012. Rovaniemi: Lapin yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja, 157-201.

Ossa, J. 2006. Perhe, perintö ja verotus. Helsinki: WSOYpro. Viitattu 7.8.2012
<http://www.wsoypro.fi/wsoypro.aspx?navi=Omat-sisallot§ion=books>

Perintökaari 5.2.1965/40 muutoksineen.

Puronen, P. 2008. Perintö- ja lahjaverotus. Helsinki: Talentum.

Saarenpää, A. 1994. Perintö ja jäämistö. Rovaniemi: Pandecta Oy.

Salminen, S. 2005. Oikeustieto 1/2005. Kommentoituja oikeustapauksia. Testamentin tulkinta; yleistestamentin raukeaminen avoliiton purkautumisen johdosta. Viitattu 28.10.2012. <http://www.edilex.fi>.

Valtionkonttorin www-sivut. Viitattu 17.9.2012. <http://www.valtiokonttori.fi>.